

ANALÝZA POSTOJŮ A VZTAHŮ STUDENTŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM K TERCIÁRNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ

Michaela Jirotková

Anotace

Příspěvek je zaměřen na problematiku vysokoškolských studentů se sluchovou vadou, především na faktory, které ovlivnily jejich výběr studijního oboru. Autorku práce dále zajímal vlastní vztah a postoj studentů k možnosti získat akademické vzdělání. V závěru jsou prezentovány některé výsledky šetření.

Klíčová slova

Sluchové postižení, neslyšící, nedoslýchavý, osobnost sluchově postiženého, vzdělávání jedinců se sluchovým postižením, terciární vzdělávání, postoj ke vzdělávání, znakový jazyk.

Analysis of Relations and Attitudes of Students with Hearing Disorders towards Tercial Education

Abstract

The contribution is aimed at the problems of aurally handicapped university students, especially at the factors affecting their choices of their fields of studies. Further, the author was interested in the relation and attitude of students to the possibility to gain university degree itself. In conclusion, some of the research results are presented.

Key words

Hearing disorders, deaf, hard of hearing people, personality of people with hearing disorders, education of people with hearing disorders, tercial education, attitude to education, sign language.

Úvod

Počet sluchově postižených studentů na vysokých školách se zvyšuje, a to díky tomu, že se píše a hovoří o speciálních poradenských službách, střediscích či centrech pro handicapované studenty na vysokých školách. I přes značný rozsah opatření směřujících k umožnění studia jsou jedinci se sluchovým postižením z hlediska získávání vysokoškolské graduace stále jednou z nejohroženějších skupin v rámci osob se zdravotním postižením. Studenti s těžším sluchovým postižením většinou velmi vážají, zda si vůbec přihlášku na vysokou školu podat. Pokud už sluchově postižený zájemce o studium přijímací zkoušky zvládne, během studia se neustále setkává s problémy a neporozuměním, které musí každý den řešit. Student je tak vystaven vysoké míře stresu a na tu také reaguje. Bohužel ve většině případů rezignuje na své osobní cíle – zanechá studia.

Důvodem zvýšeného zájmu o výzkumné šetření ohledně postoje sluchově postižených jedinců k terciárnímu vzdělávání jsou názory, že postoje jako jedna ze složek motivace silně ovlivňují zájmy mladých lidí a tím tedy i zájem o studium na vysoké škole, zároveň postoje samotné jsou ovlivnitelné.

Postoje

Pojem postoj může být vymezený jako hodnotící vztah, jako postoj vůči něčemu (Edelsberger, 2000). Prezentuje v podstatě orientaci člověka a jeho vztah k objektům, které souvisí s jeho činností, životním působením. Tímto způsobem si jedinec udržuje vnitřní psychickou rovnováhu a dává smysl svému světu, snaží se dosáhnout určitého cíle. Postoj jako jedna ze složek motivace silně ovlivňuje zájem mladých lidí se sluchovým postižením o studium na vysoké škole, ale zároveň postoje samotné jsou ovlivnitelné. Mezi nejčastější zkoumané faktory postojů můžeme považovat rozdíly mezi muži a ženami, věk, rodinné zázemí v propojení se školským prostředím (Nakonečný, 1998).

V odborných zdrojích se postoje ke vzdělávání neobjevují, ale jsou příležitostně jednotlivě zmiňovány určité druhy postojů ke vzdělávání (např. negativní postoj, pesimistický postoj, pohrdavý postoj, konzervativní postoj, ovlivněný postoj). Víme, že postoj jedinců ke vzdělávání v období dospělosti je především subjektivní duševní stav člověka, který je ovlivňován řadou dalších činitelů, jako je rodina a prostředí, v němž člověk vyrůstá, dosažené vzdělání rodičů, jejich postoj ke vzdělávání, oceňování vzdělanosti (věděni) a podpora při učení ve škole, dále vývoj vzdělávání, možnosti vzdělávání či zkušenosti sluchově postiženého jedince (Vágnerová, 2002).

Cíle výzkumného šetření

Ve výzkumném šetření jsem se zaměřila na zjišťování faktorů, které ovlivňují postoje sluchově postižených studentů k terciárnímu vzdělávání. Postoje respondentů jsem zkoumala v následujících dimenzích: 1. zájem o studijní obor, 2. význam studia 3. aktivita (zájem studenta, zájem i mimo školu), 4. student (motivace).

Stanovila jsem deskriptivní problém:

Jaké jsou postoje studentů k terciárnímu vzdělávání?

Souběžně jsem zformulovala k navrhnutému problému následující výzkumné otázky:

O1 Jaký má vliv pohlaví respondentů na jejich postoj k terciárnímu vzdělávání?

O2 Jak ovlivňuje věk respondentů jejich postoj k terciárnímu vzdělávání?

O3 Jaký vliv má vzdělání rodičů respondentů na jejich postoj k terciárnímu vzdělávání?

Metodika

Výzkumné šetření bylo realizováno v roce 2007/2008 na všech fakultách Masarykovy univerzity v Brně (šetření bylo součástí diplomové práce obhájené v roce 2008). Šetření se zúčastnilo 32 sluchově postižených studentů všech ročníků a oborů Masarykovy univerzity v Brně. Z hlediska metodologického se jednalo o šetření kvalitativní. K získání potřebných informací byl využit strukturovaný rozhovor. Rozhovor je výzkumnou technikou, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci mezi výzkumným pracovníkem a respondentem. Umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů (Gavora, 2000). Sestavení položek byl dlouhý proces z hlediska porozumění otázkám neslyšícími studenty. V případě, že měl dotazovaný pocit, že je potřeba výpověď více ujasnit, došlo k podrobnějšímu dotazování. Obsah položek byl tlumočen také do českého znakového jazyka.

Dotazník měl formát A4 a obsahoval 27 položek. Možnosti odpovědi byly označovány kroužkem, u některých položek bylo možné označit více odpovědi. Po vyhodnocení všech rozhovorů jsem získaná data převedla do procentuální podoby a pro větší názornost doplnila o graf.

Znění položek dotazníku pro respondenty bylo následující:

Dimenze: zájem o studijní obor

1. Myslíte, že jste si zvolil/a vhodný obor, který právě studujete?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiné, uveďte:

2. Máte v úmyslu pracovat v oboru, který právě studujete?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiné, uveďte:

3. Domníváte se, že kdybyste byl/a slyšící, že by se změnil výběr Vašeho studijního oboru, případně profese?

Dimenze: význam studia

1. Po dosavadních zkušenostech se domníváte, že studium na VŠ je:
 - a) lehčí, než jsem si představoval/a
 - b) odpovídá mé představě
 - c) těžší, než jsem si představoval/a
 - d) nevím, nemohu posoudit
 - e) jiné, uveďte:

2. Je pro Vás důležité mít dobrý prospěch?
 - a) velmi důležité
 - b) důležité
 - c) méně důležité
 - d) není důležité
 - e) jiné, uveďte:

3. Domníváte se, že Vás střední škola dostatečně připravila pro studium na VŠ?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiné, uveďte:

Dimenze: aktivita (zájem studenta, zájem i mimo školu)

1. Kdo Vás nejvíce ovlivnil pro studium na Masarykově univerzitě v Brně?
 - a) rodiče
 - b) učitel na střední škole
 - c) středisko Teiresiás
 - d) nikdo mě neovlivnil, rozhodl/a jsem se úplně sám/sama
 - e) jiné, uveďte:

2. Využíváte služeb, které nabízí středisko Teiresiás?
 - a) ano
 - b) ne

3. Jakých dalších zdrojů využíváte pro Vaše další vzdělávání?
 - a) odborné časopisy, knihy
 - b) semináře, kurzy
 - c) internet
 - d) konzultace s vyučujícími
 - e) jiné, uveďte:

4. Kdo Vám během studia nejvíce pomáhá ?
 - a) slyšící spolužáci
 - b) neslyšící kamarádi
 - c) přednášející
 - d) jiné, uveďte:

Dimenze: student (motivace ke studiu)

1. Co Vás osobně nejvíce uspokojuje při studiu na vysoké škole?
 - a) možnost samostatně studovat bez každodenní kontroly (tzv. „studentský život“)
 - b) získat kvalifikaci v oboru, který mne zajímá
 - c) možnost setkávat se se vzdělanými a významnými lidmi
 - d) jiné, uveďte:

2. V případě nutnosti jste ochotni si platit studium na VŠ?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiné, uveďte:

3. Hodnota „mít dobré znalosti, hodně vědět“ znamená podle Vás:
 - a) především získat co nejvíce vědomostí, dostatečný přehled a schopnost samostatně uvažovat
 - b) usilovat o co nejvyšší stupeň vzdělání
 - c) především získat co nejvíce znalostí ze svého oboru, stát se skutečně dobrým odborníkem
 - d) jiné, uveďte:

4. Domníváte se, že vysokoškolský diplom Vám umožní lépe se uplatnit na trhu práce?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) jiné, uveďte

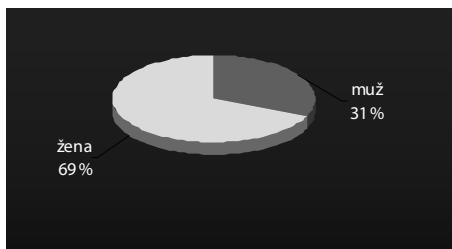
Výsledky výzkumného šetření

Vliv pohlaví a věku sluchově postižených respondentů na jejich postoj k terciárnímu vzdělávání

Výsledky týkající se pohlavních rozdílů ve výzkumném šetření ukazují, že ženy mají pozitivnější postoje k terciárnímu vzdělávání než muži (**Graf 1**). Podobně vycházejí výsledky zjišťující vliv věku respondentů na jejich postoje k vysokoškolskému vzdělávání. Nejpozitivnější postoje k vysokoškolskému vzdělávání měli respondenti ve věku 18–22 let (**Graf 2**). Současně z **Grafu 2** vyplývá, že se stoupajícím věkem klesá zájem o studium na VŠ.

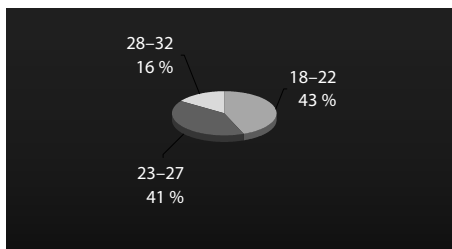
Graf 1:

Pohlaví jako faktor ovlivňující postoje respondentů k terciárnímu vzdělávání

Graf 2:

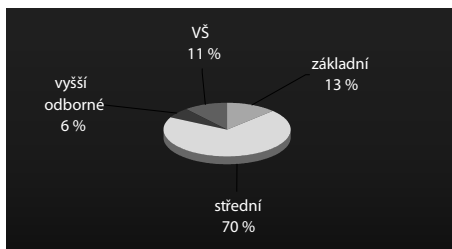
Věk jako faktor ovlivňující postoje respondentů k terciárnímu vzdělávání

Vzdělání rodičů jako faktor ovlivňující postoje respondentů k terciárnímu vzdělávání

Z **Grafu 3** zjistíme nejen, že 70 % rodičů má střední vzdělání, ale také to, že respondenti se rozhodli pro studium na vysoké škole bez ohledu na vzdělání rodičů. Lze vyvodit, že postoje respondentů k terciárnímu vzdělávání jsou tedy pozitivní.

Graf 3: Vzdělání rodičů

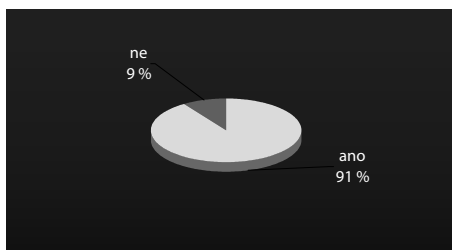

Podrobnější analýzou dimenzí a jejich jednotlivých položek jsem zjistila, že 90 % studentů je spokojeno s výběrem oboru a má v úmyslu pracovat v oboru, který právě studuje (**Graf 4** a **Graf 5**). Za pozitivní považují skutečnost, že 72 % studentů by studovalo stejný obor i bez sluchového handicapu (**Graf 6**).

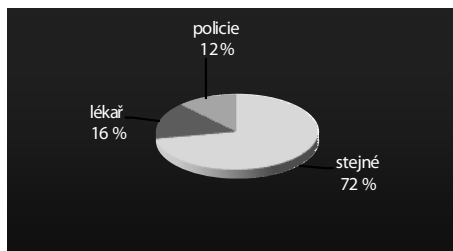
Graf 4: Volba vhodného oboru

Graf 5: Práce v oboru

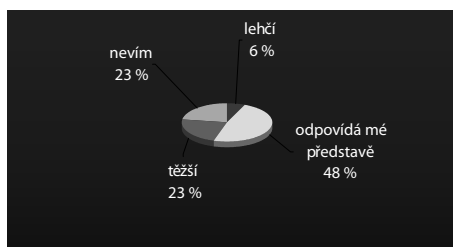

Graf 6: Volba oboru bez sluchového handicapu

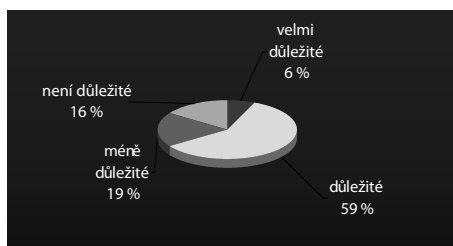

Se studiem, které odpovídá jejich představě, se ztotožňuje 48 % studentů (**Graf 7**), pro 59 % dotázaných je důležité mít dobrý prospěch (**Graf 8**) a 53 % studentů se domnívá, že střední škola je dostatečně nepřipravila na vysokoškolské studium (**Graf 9**).

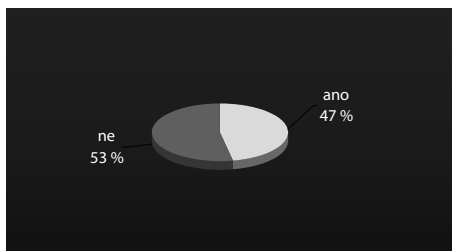
Graf 7: Obtížnost studia

Graf 8: Prospěch

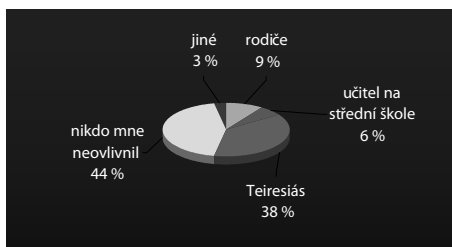

Graf 9: Příprava na vysokoškolské studium

44 % dotázaných se pro vysokoškolské studium rozhodlo samo (**Graf 10**), 94 % respondentů využívá služeb střediska Teiresiás (**Graf 11**), z toho 50 % využije služeb tlumočnicka do českého znakového jazyka. Pro své další vzdělávání nejčastěji používají odborné knihy, časopisy – 38 % studentů a internet – 44 % studentů (**Graf 12**). Neslyšící kamarádi pomáhají 37 % studentům, stejnému počtu studentů pomáhá přednášející (**Graf 13**).

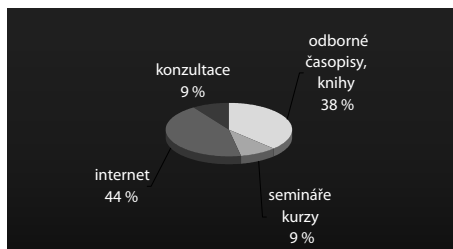
Graf 10: Volba studia

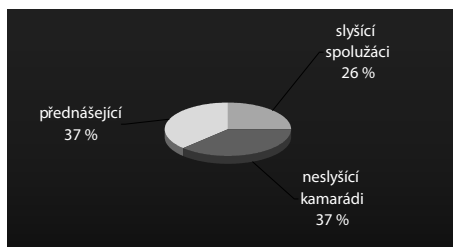
Graf 11: Služby Teiresiás

Graf 12: Zdroje vzdělávání

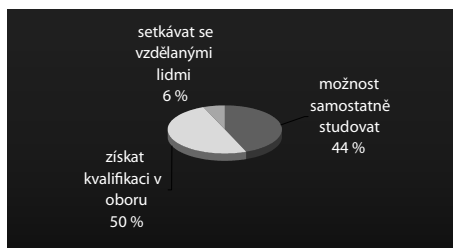

Graf 13: Podpora ve studiu

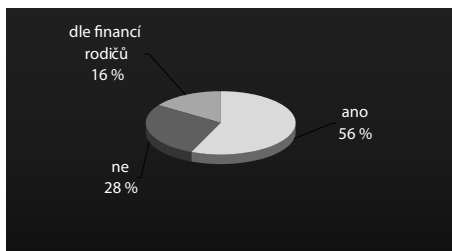

Polovina studentů chce získat kvalifikaci v oboru, který je zajímavý, 44 % dotazovaných vítá možnost studovat bez každodenní kontroly (tzv. „studentský život“) (**Graf 14**), 56 % studentů je ochotno si platit vysokoškolské studium (**Graf 15**). **Graf 16** přináší zajímavá zjištění: 53 % respondentů chce být dobrým odborníkem, 87 % dotázaných věří, že vysokoškolský diplom jim pomůže lépe se uplatnit na trhu práce (**Graf 17**).

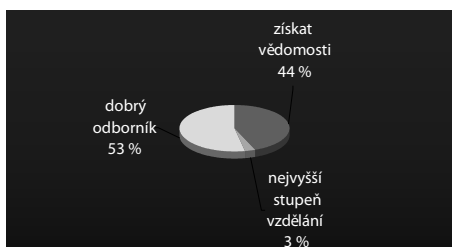
Graf 14: Osobní stránka studia

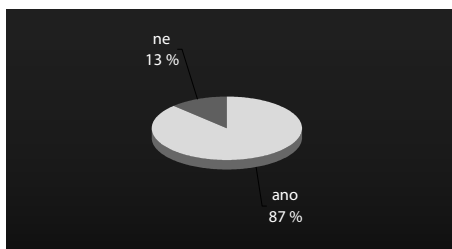
Graf 15: Finanční stránka studia

Graf 16: Hodnota znalostí

Graf 17: Diplom studentům usnadní uplatnění na trhu práce

Diskuze

Výsledky výzkumného šetření naznačují, že sluchově postižení respondenti mají k terciárnímu vzdělávání všeobecně pozitivní postoj. Zároveň ukazují, že ženy mají pozitivnější postoje než muži (**Graf 1**). Podobně vycházejí výsledky zjišťující vliv věku respondentů na jejich postoje k vysokoškolskému vzdělávání.

Nejpozitivnější postoje k vysokoškolskému vzdělávání měli respondenti ve věku 18–22 let (**Graf 2**).

Dále z výsledků v jednotlivých dimenzích vyplývá, že 90 % studentů je spokojeno s výběrem oboru a má v úmyslu pracovat v oboru, který právě studuje (**Graf 4 a Graf 5**). Za pozitivní považují skutečnost, že 72 % studentů by studovalo stejný obor i bez sluchového handicapu (**Graf 6**). Pro 60 % respondentů je velmi důležité mít dobrý studijní prospěch (**Graf 8**). Přestože 91 % respondentů uvedlo, že při rozhodování pro studium na vysoké škole je neovlivnila rodina (**Graf 10**), myslím si, že postoj ke vzdělávání u dítěte je ovlivňován především rodinou a prostředím, v němž člověk vyrůstá. Bohužel to platí i pro klima na střední škole – 53 % studentů vypovědělo, že střední škola je dostatečně nepřipravila na vysokoškolské studium (**Graf 9**). Jedinci se sluchovým postižením jsou často při výběru studijního oboru ovlivňováni profesním zařazením rodičů, v případě mého průzkumu se pro studium na vysoké škole sluchově postižení studenti rozhodli bez ohledu na vzdělání a profesní zaměření rodičů (**Graf 3**). Výběr studijního oboru může ovlivnit i finanční situace rodiny, tuto skutečnost však uvádí pouze 16 % studentů. 58 % studentů uvedlo, že pokud by bylo potřeba si financovat vzdělávání, o které by dotazovaní měli zájem, jsou ochotni se na něm v plné výši podílet (**Graf 15**). 87 % dotázaných věří, že vysokoškolský diplom jim umožní se lépe uplatnit na trhu práce (**Graf 17**).

V případě výše uvedených položek se domnívám, že pozitivní postoje respondentů se sluchovým postižením k terciárnímu vzdělávání jsou výsledkem jejich dostatečné motivace. Motivaci ke vzdělávání je především subjektivní duševní stav jedince, který je ovlivňován řadou dalších činitelů jako například rodina a prostředí, v němž člověk vyrůstá, dosažené vzdělání rodičů, jejich postoj ke vzdělávání, oceňování vzdělanosti (věděni) a podpora při učení ve škole, dále vývoj vzdělávání, možnosti vzdělávání či zkušenosti sluchově postiženého jedince (Vágnerová, 2002).

Závěr

Výzkumné šetření poukazuje na současnou situaci v oblasti terciárního vzdělávání sluchově postižených jedinců. Sluchově postižení respondenti mají k terciárnímu vzdělávání všeobecně pozitivní postoj.

Přestože výzkumný vzorek v rámci provedeného výzkumného šetření čítal pouze 32 respondentů, lze výsledky tohoto výzkumného šetření pojmout jako zajímavý vhled do problematiky terciárního vzdělávání studentů se sluchovým postižením.

Literatura

- EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. Jinočany: nakladatelství H & H, 2000. ISBN 80-86022-76-5
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- HÁDKOVÁ, K. *Studium sluchově postižených studentů na vysoké škole*. In speciální pedagogika. Praha: UK, 2006, č. 1, roč. 6. ISSN 1211-2720
- HEŘMÁNKOVÁ, D. *Podpora vyrovnávání studijních příležitostí studentů se specifickými potřebami na Univerzitě Palackého v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0643-8
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0628-1.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-678-0
- VÁGNEROVÁ, M., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., ŠTĚCH, S. *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-929-4

Mgr. Michaela Jirotková
Doktorandka Ústavu speciálně pedagogických studií
Univerzita Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
michaela-jirotkova@seznam.cz